

Asia: VN/28937/2021

Arviomuistio pienriitamenettelystä

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Oikeusministeriö on pyytänyt mm. Länsi-Uudenmaan käräjäoikeudelta lausuntoa pienriitamenettelyä koskevasta arviomuistiosta, ja pyytänyt erityisesti lausumaan siitä, 1) tulisiko pienriitamenettelystä säätää, ja 2) millainen pienriitamenettelyn tulisi olla, jos siitä säädettäisiin. Lisäksi oikeusministeriö on 3) pyytänyt lausumaan arviomuistiossa esitetystä arviosta pienriita-asioiden lukumäärästä.

Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus toteaa ensinnäkin, että arviomuistio on huolellisesti ja perusteellisesti laadittu. Siinä on hyvin tuotu esille tämän hetkinen pienien riitojen oikeustila ja ne syyt, mitkä tilanteeseen ovat johtaneet. On enemmän kuin toivottavaa, että oikeusministeriö ryhtyisi arviomuistiossa kaavailtuihin lainsäädäntötoimiin siitäkin huolimatta, että se edellyttäisi tuomioistuinlaitoksen ja etenkin käräjäoikeuksien resurssien varsin merkittävää lisäämistä. On nimittäin muistettava ja tunnustettava se tosiasia, että myös yksityishenkilöillä sekä pienillä ja keskisuurilla yrityksillä tulee olla käytettävissään kustannustehokas, nopea ja laadukas tapa saada tuomioistuimen täytäntöönpanokelpoinen ratkaisu myös intressiltään pieniin riitoihin. Ja sekin ilman, että riidan käsitteleminen tuomioistuimessa aiheuttaisi kummallekaan oikeudenkäynnin osapuolelle kohtuutonta oikeudenkäyntikuluriskiä siinäkään tapauksessa, että se häviäisi riitansa. On yhteiskunnallisesti kestävämpää, että oikeudenkäyntikuluriski tai oikeudenkäyntikulujen suuruus taikka pitkät käsittelyajat käytännössä johtavat siihen, ettei riita-asioiden oikeudenkäyntien maassamme haluta tai kannata nostaa. On nimittäin selvää, ettei riita-asioiden oikeudenkäyntien määrä tarkoita sitä, etteikö konflikteja ja riitoja Suomessa olisi.

Edellä lausutun jälkeen käräjäoikeus lausuu kunnioittaen seuraavan.

1) Tulisiko pienriitamenettelystä säätää

Vastaus tähän on edellä ja arviomuistiossa esitetyillä perusteilla lyhyesti ja ytimekkäästi kyllä.

2) Millainen pienriitamenettelyn tulisi olla

Arviomuistiossa on tuotu ansiokkaasti esille niitä vaihtoehtoja, millaiseksi pienriitamenettely voisi olla säädettävissä. Käräjäoikeus ei katso tarpeelliseksi lähteä miltään osin toistamaan arviomuistiossa esitettyjä perusteluja vaan toteaa lyhyesti seuraavat näkökohdat.

Sitä, että pienriitamenettelyn intressirajaksi asetettaisiin 5.000 euroa, on arviomuistiossa perusteltu hyvin. Siitä huolimatta käräjäoikeus esittää, että raja voitaisiin nostaa 10.000 tai jopa 20.000 euroon, mikä on tuomioistuinharjoittelusta annetun lain 16 §:n 1 momentin 1 kohdan mukainen raja riita-asiassa, jossa käräjänotaari voi laamannin määräyksellä toimia puheenjohtajana.

Periaatteellisesti tärkeät ja esimerkiksi ennakkotapausarvoa omaavat riita-asiat tulee aina olla mahdollista määrätä käsiteltäväksi täysimittaisessa riita-asian käsittelyjärjestyksessä. Päätösvallan tähän tulee olla aina tuomioistuimella.

Pienriitamenettelylle ei tule asettaa edellytykseksi sitä, että asianosaiset siihen suostuvat. Päätösvallan kuuluu tältäkin osin olla tuomioistuimella.

Pienriita-asian vireille saattamisen ja siihen vastaamisen tulee olla mahdollisimman yksinkertaista. Sen tulee olla mahdollista esimerkiksi sähköisellä haastehakemus- ja vastauskaavakkeella sähköistä portaalia käyttämällä. Ylimääräisiä kirjallisia lausumia tulee välttää ja asia tulee sen selvittämiseksi viedä mahdollisimman nopeasti suulliseen käsittelyyn, jossa asia selvitetään, sovinnollista ratkaisua edistetään ja se myös mahdollisuuksien mukaan heti esimerkiksi julistamalla ratkaistaan. Kirjallinen tuomiokin tulisi pystyä laatimaan mahdollisimman yksinkertaisesti eli esimerkiksi perusteluiden pääkohdat esittämällä. Harkinnan arvoista voisi myös olla, että asianosaisilla olisi mahdollisuus pyytää asian ratkaisemista pelkkä lopputulos ilmoittamalla sen jälkeen, kun puheenjohtaja olisi esittänyt suullisen yhteenvedon niistä seikoista ja perusteista, jotka ovat asian ratkaisemisen kannalta merkityksellisiä.

Lainsäädännön tulisi joka tapauksessa paitsi edellyttää myös mahdollistaa nykyistäkin aktiivisempi materiaallinen prosessinjohto. Tämä voi tosin edellyttää sitä, että puheenjohtajina pienriita-asioissa toimivat myös kokeneet tuomarit. Luontevaa kuitenkin olisi, että tuomioistuinharjoitteluaan suorittavat käräjänotaarit voisivat toimia pienriita-asioiden puheenjohtajina.

Asiamiehille ja avustajille asetettuja edellytyksiä ei tule pienriitamenettelyssä keventää, sillä keventäminen saattaisi johtaa avustajakunnan osaamisen laskemiseen ja sen myötä vaikeuttaa tuomioistuimen työtä. Selvää toki on, että pienriitamenettelyn ajamisen ja siinä vastaamisen tulee aina olla mahdollista ilman avustajaa.

Pienriita-asia tulee olla mahdollista ratkaista kirjallisessa menettelyssä nykyistä helpommin. Tällöin tulee kuitenkin muistaa, että asia on usein helpommin selvitettävissä viemällä se suoraan suulliseen istuntoon ilman kirjallisten lausumien pyytämistä. Prosessijohto on suullisesti helpompaa ja tehokkaampaa. Tältä osin on toki huomattava, että käräjäoikeuksien istuntosalikapasiteetti on nykyiselläänkin niukka. Tämä on toisaalta kysymys, mikä voidaan etäyhteyksiä mahdollisuuksien mukaan aina käyttämällä ratkaista. Etäyhteyksin toimitettavissa istunnoissa käytettävän tekniikan ja sovellusten tulee kuitenkin olla helppokäyttöisiä ja toimivuudeltaan varmoja.

Suuri ja merkittävä syy sille, että pienriitamenettelystä tulee säätää, liittyy oikeudenkäyntikuluihin. Käräjäoikeus kannattaa sitä, että pienriitamenettelyn oikeudenkäyntikulut määräytyvät intressin mukaan ja joka tapauksessa etukäteen vahvistettua taulukkoa käyttämällä. Taulukon käyttämisen tulee olla pakollista siinäkin tilanteessa, että asianosainen haluaa käyttää avustajaa. Tällöin hän itse vastaisi taulukon ylittävästä osasta oikeudenkäyntikulujaan.

Siitä lähtökohdasta, että hävinnyt osapuoli vastaa voittaneen osapuolen (taulukon mukaisista) oikeudenkäyntikuluista myös pienriitamenettelyssä, ei tule poiketa.

Tuomion perusteluiden mahdollisesta keventämisestä käräjäoikeus on lausunut jo edellä. Muutoksenhakumahdollisuutta pienriitamenettelyssä annettuun tuomioon ei tule kuitenkaan rajoittaa nykyistä enempää.

3) Arvio pienriita-asioiden lukumäärästä

Pienriita-asioiden lukumäärää on vaikea arvioida. Selvää kuitenkin on, että tuomioistuimessa käsiteltävien riita-asioiden määrä tulisi pienriitamenettelyn säätämisen jälkeen kasvamaan. Varovaisesti arvioiden ja ottaen huomioon myös kuluttajariitalautakunnan tällä hetkellä käsittelemien asioiden määrä, voidaan kuitenkin olettaa, että kysymys voisi olla vuosittain vähintään noin 5000 - 10000 asiasta kaikissa käräjäoikeuksissa yhteensä. Asian selvittämisessä voi esimerkiksi asianajajaliitolla olla tarkempi käsitys.

Yhteenvedona käräjäoikeus lopuksi toteaa, että menettelyltään yksinkertaiselle, kestoaltaan lyhyelle ja nopealle sekä kustannuksiltaan kohtuulliselle pienriitamenettelylle on suuri yhteiskunnallinen tarve. Pienriitamenettely tulee kuitenkin säätää ja toteuttaa niin, ettei se merkitse intressiltään

suurempien tai merkittävämpien riitojen käsittelyn entisestään hidastumista. Tähän on jo johtanut tuomioistuinlaitoksen kroonisen resurssivajeen ohella se, että riita-asioita käsittelevien tuomarien työajasta yhä suurempi osuus kuluu nykyisellään lain mukaan tai muutoin laadultaan kiireellisten asioiden kuten insolvenssiasioden tai lapsen huoltoa koskevien riitojen käsittelyyn.

Lahtinen Ilkka
Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus